

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Ioannis Xenitidis

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ioannis Xenitidis

Rozdíly v trávení volného času mezi prezenční výukou a distanční výukou.

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Dany Cibákové, Ph.D.
Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou v seznamu použité literatury.

V Kravařích dne

.....
Ioannis Xenitidis

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí své práce Mgr. Daně Cibákové, Ph.D., která po celou dobu psaní mé práce byla ochotná, trpělivá, tolerantní, vstřícná a poskytovala mi cenné informace a užitečné rady.

Úvod.....	6
1. Volný čas.....	7
1.1 Pojem volný čas.....	7
1.2 Funkce volného času	8
1.3 Pohledy na volný čas	9
2. Faktory ovlivňující volný čas.....	11
2.1 Vliv rodiny.....	11
2.2 Vliv školy	12
2.3 Vliv vrstevníků	13
2.4 Vliv pohlaví a věku.....	14
2.5 Vliv prostředí.....	15
3. Zařízení volného času.....	17
3.1 Školní družina.....	17
3.2 Základní umělecká škola	18
3.3 Střediska volného času	19
3.4 Skaut	20
3.5 Ostatní zařízení volného času	20
4. Výzkumná část	22
4.1 Cíl výzkumné práce	22
4.2 Charakteristika místa výzkumného šetření	22
4.3 Analýza sběru dat	22
4.4 Shrnutí výsledků	37
Závěr.....	38
Seznam použité literatury.....	39

Úvod

V březnu roku 2020 se nám v ČR objevila situace, kterou nikdo z nás nečekal a ani na ni nebyl nikdo pořádně připravený. Celosvětová pandemie nemoci COVID-19 ovlivnila životy téměř všech lidí na téhle planetě. A to včetně způsobu trávení volného času. Celá práce je zaměřena na trávení volného času u dětí a mládeže docházejících na základní školu, žáků mladšího a staršího školního věku.

Ve teoretické části práce jsem se snažil zaměřit na pojem volný čas, na to, jaké jsou jeho funkce, co nám může volný čas ovlivnit a na možnosti trávení volného času u dětí a mládeže skrze různá zařízení a organizace. Nejvýraznější organizace pro trávení volného času v České republice jsou následně rozepsány podrobněji.

V praktické části jsem požádal rodiče z jedné základní školy v Opavě, aby mi vyplnili společně se svými dětmi dotazník, který zkoumá rozdíly v trávení volného času jejich dětí během prezenční a distanční výuky, která byla poznamenána ve výzkumném období hlavně velkým množstvím omezení, která velmi výrazně narušovala možnosti a způsoby trávení volného času, a to včetně fungování organizací volným časem se zabývajících.

Cílem této práce je zjistit, jaká úskalí přinesla pandemie a s ní spojené nařízení vlády na způsob a možnosti trávení volného času u dětí mladšího a staršího školního věku.

1 Volný čas

1.1 Pojem volný čas

Lidé disponovali volným časem v každé době, ovšem jeho rozsah, hodnocení a význam se proměňoval současně se změnami sociokulturních a materiálních podmínek života (Knotová, 2011, str. 9).

Každý člověk si pod pojmem volný čas představí něco jiného. Drtivá většina lidí má toto slovní spojení spojené s něčím příjemným, pozitivním. I odborníci ve svých definicích vnímají volný čas jako něco příjemného pro jedince.

Příkladem pozitivního vnímání volného času je Němec (2003, str 17), pro nějž je volný čas časem, v němž člověk svobodně dělá takové činnosti, které jsou pro něj radostné, potěšující, zábavné, přinášejí odpočinek a obnovují a rozvíjejí jeho duševní, tělesné, případně i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž může být člověk sám sebou, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu, kdy nejvíce patří sám sobě.

Jednou z dalších definic může být, že volným časem se rozumí čas, kdy člověk nevykonává závazky pod tlakem vyplývajícím z jeho sociálních rolí, obzvláště z pracovních povinností a nutnosti zachovat svůj život. Někdy se ohraničuje jako čas, který zůstává po splnění pracovních i nepracovních povinností. Ještě přesnější je jeho charakteristika jakožto činnosti, do níž člověk jde s očekáváními, účastní se jí ze svého svobodného rozhodnutí a přináší mu příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, str. 13).

Jedná se o čas, který můžeme využít pro svou vlastní seberealizaci, rozvoji svých dovedností a znalostí, odpočinku, načerpání energie – své vlastní psychohygieně. Pro každého je pojem volný čas jinak chápán a to, co pro jednoho může být bráno jako odpočinková činnost, pro druhého může být vnímáno jako nepříjemná obtíž, např. hlídání dítěte.

Volný čas je jednoduše řečeno protikladem pro činnosti pracovního charakteru, ovšem je s nimi funkčně spojený (Sak, 2000, str. 132).

Za jakési shrnutí a zároveň pro laika srozumitelný a jednoduchý výklad toho, čemu se rozumí volný čas, je pro mě definice od Pávkové (2002, str. 15): *„opak nutné práce a povinností, jako dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojmem volný čas se běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.“*

1.2 Funkce volného času

Nyní z vymezení pojmu přejdeme na funkce, které volný čas zastává. Ty každé zdroje uvádějí různé, ale všechny mají podobné vlastnosti, jako jsou: odpočinek, rekreace, seberozvoj, zábava, aktivní oddech aj. Níže se podíváme na rozdělení, které zmiňuje Hofbauer (2004, str. 13) jako hlavní:

- Odpočinek – regenerace pracovní síly
- Zábava – regenerace duševní síly
- Rozvoj osobnosti – spoluúčast na vytváření kultury

Z tohoto rozdělení lze poznat, že úkolem volného času by mělo být, aby byla spokojena fyzická i psychická stránka člověka.

Vzhledem k tomu, že tahle bakalářská práce je zaměřená na volný čas u dětí, zmíním nyní i rozdělení činností ve školní družině, která plní funkci volnočasového zařízení. A to je:

- Odpočinková činnost
- Rekreční činnost
- Zájmová činnost

Svým pojetím jsou povahově stejné jako rozdělení od Hofbauera (2004, str. 13). Více se o nich zmíníme v kapitole o zařízeních volného času, kde je věnovaná podkapitola čistě školním družinám.

Další rozdělení funkcí je podle německého pedagoga Horsta Opachowského (Vážanský, 2001, str. 36–38, Et Vyhnálková 2013, str. 12). Toto rozdělení nenazývá přímo funkcemi, nýbrž volnočasovými potřebami. Je jich celkem 8 a jsou zřejmě nejkompexnějším rozdělením:

- Rekreace – odpočinek, zotavení, uvolnění
- Kompenzace – doplnění nedostatků, vyvážení jednostrannosti
- Edukace – vzdělávání, poznávání, učení, změna a rozvoj osobnosti
- Kontemplace – klid, meditace, rozjímání, čas pro sebe samého, sebereflexe
- Komunikace – kontakt a družnost, vztahy, láska, pospolitost
- Integrace – společnost, kolektiv, tvoření skupin, bezpečí, uznání, sociální učení
- Participace – angažovanost, spoluodpovědnost, účast, iniciativa
- Enkulturační – účast na kulturním životě, kreativita, fantazie, tvůrčí uplatnění

Zatímco první čtyři potřeby se zaměřují více na individuální potřeby jedince a mají blíže k psychickým potřebám, poslední čtyři potřeby jsou naopak více kolektivního rázu a mají blíže k sociálním potřebám.

1.3 Pohledy na volný čas

Na otázku ohledně volného času se lze dívat i z několika různých pohledů. Například Pávková, Hájek, Hofbauer (2002, str. 15–18) uvádějí celkem 5 různých pohledů:

A) Ekonomický

- Dobře odpočínutý člověk dokáže ve svém zaměstnání podat lepší pracovní výkon a tím i zvýšit efektivitu své práce. Zároveň lépe zvládá vztahy na pracovišti.
- Volný čas již není využíván pouze pro výchovu a vzdělávání, ale i pro komerci. Spousta činností a věcí, za které utrácíme své finance, je spojena právě s aktivitami volného času.

B) Sociologický a sociálněpsychologický

- Je zapotřebí sledovat, jak aktivity ve volném čase napomáhají vyvíjet mezilidské vztahy, jestli je pomáhají kultivovat.
- Volným časem u dětí a mládeže se zabývá mnoho skupin odborníků v různých odvětvích. Od rodičů přes pedagogy, psychology, kriminalisty až po filozofy a sociology.
- Jedním ze silně působících vlivů jsou v současné době hromadné sdělovací prostředky. Především vliv televize, internetu a sociálních médií je čím dál více znatelnější.

C) Politický

- Do určité míry může i stát svými orgány ovlivňovat volný čas svého obyvatelstva.
- Při ovlivňování volného času u dětí a mládeže by měl stát dodržovat jeho základní specifika.
- Nabídka volnočasových aktivit v městech a obcích by měla tvořit funkční systém, kde nejsou preferovány instituce ani organizace.

D) Zdravotně-hygienický

- Tento pohled nám především sleduje, jak lze volný čas využít k podpoře zdraví tělesného i duševního vývoje člověka.
- Dobře strávený a využitý volný čas se pozitivně projevuje na zdravotním stavu jedince.

E) Pedagogický a psychologický

- Pedagogické ovlivňování volného času má podporovat aktivitu u dětí a mládeže, uspokojit potřebu seberealizace, sociálních kontaktů, pozitivní citové odezvy, ale i poskytnout pocit jistoty a bezpečí.
- Činnosti ve volném čase by měly probíhat na základě dobrovolnosti účastníků a měly by být řízené vhodným pedagogickým vedením. Tyto podmínky následně dávají prostor pro rozvoj všech stránek osobnosti, duševních a tělesných vlastností i sociálních vztahů.

2 Faktory ovlivňující volný čas

2.1 Vliv rodiny

V současné době existuje široké spektrum možností, jak trávit volný čas. Jeden z rozhodujících faktorů, který ovlivňuje volný čas u dětí, je rodina – rodiče. Dítě sice může mít zájem o libovolnou volnočasovou aktivitu, ale záleží na rodiči, jestli svému dítěti kroužek dovolí. Ať už z důvodů časových, finančních, osobních či jiných.

Rodina ve svém souhrnu vykonává a zajišťuje mnoho činností. Například zabezpečuje své členy hmotně, dbá o zdraví a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické výchovné a socializační prostředí pro děti, vštěpuje jim morální postoje, usměrňuje je, ovlivňuje, chrání a podporuje, předává jim kulturní dědictví (Stašová 2015, str. 79).

Rodiče jsou zároveň pro děti vzorem, proto by mělo být důležité, aby v rodině uměli volný čas trávit efektivně a k tomu vést i své děti. Pokud například dítě vidí rodiče, že si po příchodu z práce sedne na pohovku a zapne televizi, začne si tento zvyk osvojovat a bude mít tendence po příchodu ze školy také zapnout televizi.

Jestliže rodiče svůj čas tráví aktivním pohybem, je velká pravděpodobnost, že i své děti budou vést k aktivnímu trávení volného času. Pokud rodiče svůj volný čas raději tráví odpočinkem, má i dítě předpoklady k tomu, aby svůj volný čas trávilo pasivně.

Způsob vedení dítěte k volnému času může záviset i na věku rodičů. Trend odkládání mateřství na období střední dospělosti se výrazně zvyšuje. Děti starších rodičů mohou prožívat pocit generační propasti, kdy se především děti staršího školního věku a adolescenti cítí nepochopení a velmi vzdálení od svých rodičů, což může vést k větší izolaci dítěte (Pugnerová 2019, str. 79).

Mladší rodiče svůj čas zpravidla tráví aktivněji, jsou generačně ke svým dětem blíže a tím jim i zdánlivě více rozumí v jejich starostech a trápeních. Zároveň bývají zpravidla více ambiciózní a snaží se své děti vést k úspěchům. Mladší rodiče ovšem zároveň věnují svůj čas méně dětem, kdy v dnešní době mají mnoho práce a děti tak přichází již ve velmi brzkém věku do styku s komunikačními kompenzacemi ve formě mobilních telefonů, tabletů, herních konzolí apod.

V rodině může způsob trávení volného času výrazně ovlivnit i počet sourozenců. Pokud je dítě jedináček, snaží se hledat více aktivit se svými vrstevníky mimo rodinu. Pokud je v rodině více sourozenců, dokážou si často vyplnit volný čas i společně.

2.2 Vliv školy

Škola je hned po rodině nejdůležitějším sociálním prostředím pro dítě. Ve škole je mnoho vlivů, které dokážou ovlivnit smýšlení i chování dítěte. Patří mezi ně:

- Role učitele – pro dítě je učitel silným vzorem, osobností, autoritou. Dokáže být velmi ovlivněno tím, co pedagog říká a dělá.
- Třídní klima – Pokud je dítě spokojené s třídním klimatem, chodí do školy rádo a snaží se vztahy se spolužáky rozvíjet i ve volnočasových aktivitách.
- Školní klima – na dítě může působit například vzhled školy, vztahy mezi třídami navzájem, vztahy pedagogů s dětmi či pedagogů mezi sebou navzájem.

Škola by měla dávat pro své žáky k dispozici různé možnosti trávení volného času. A to jak aktivně, tak i pasivně. Aktivně tím, že sama škola organizuje aktivity nad rámec vyučování, a to třeba ve formě kroužků, tak například formou výletů, besed, aj. aktivit. Pasivně by škola měla ve svých prostorách dávat možnost volnočasovým organizacím k prezentacím svých aktivit, kterých se mohou zúčastnit i její žáci. Prezentace bývají nejčastěji formou pozvánky na plakátech, které se ve škole vylepují.

Škola často spolupracuje s volnočasovými organizacemi v obci i aktivně, kdy jim například umožňuje vykonávat své aktivity v jejích prostorách. Ukázkovým příkladem jsou sportovní kluby, které svou činnost provozují ve školních tělocvičnách. Taky škola může využít prostorů volnočasové organizace. Střediska volného času mají často k dispozici specializované prostory, kam mohou zajít i pedagogové se svou třídou (např. horolezecká stěna, střelnice, aj.).

Vesnické školy bývají často místem kulturních akcí obce a místem setkávání občanů. V okolí školního dvora bývají vybudovaná hřiště, která po konci vyučování slouží volně k dispozici občanům. Také spousta měst zpřístupňuje v sezoně venkovní hřiště základních škol, aby mohli obyvatelé města využívat tyto prostory pro svůj volný čas.

Škola nám ve výsledku může ovlivnit i množství volného času. Pokud žáci dostávají velké množství úkolů nebo úkoly náročné, které si vyžadují velkou časovou náročnost, zmenšuje se tím prostor pro trávení volného času.

Pro nižší stupeň bývá zpravidla k dispozici v rámci základní školy i školní družina,

kteřá svou činnost zahajuje s koncem vyučování. Pro druhý stupeň na některých školách funguje školní klub. O obou těchto školských zařizeních se více dočteme ve třetí kapitole této práce.

2.3 Vliv vrstevníků

„Potřeba kontaktu s vrstevníky je považována za jednu z nejvýznamnějších potřeb školního věku.“ (Vágnerová, 2008, s. 292)

Děti jsou navzájem velmi ovlivnitelné. Často chtějí to, co vidí u někoho ze svých kamarádů, aniž by to ve skutečnosti opravdu potřebovaly. Nechtějí vyčnívat mezi ostatními. Tím vznikají v mládí první sběratelské zkušenosti, kdy se ve školách sbírají například kartičky fotbalistů, hokejistů, pokémonů nebo se v současnosti hodně u dětí objevují sbírky slizů a tzv. „Pop It“.

V této době (mladší školní věk) mají děti zájem o poznávání nového, projektivní a jiné aktivity tvůrčího typu, ale také o turistické a tělovýchovné činnosti, soutěžení, sběratelství, organizované hry a další skupinové činnosti. Pokud školáci hrají nějakou hru, množství času stráví diskusí o pravidlech a detailech jejich výkladu, vášnivě prožívají sporné momenty, přou se o to, kdo porušil pravidla, a mnohdy tráví diskusí delší dobu než samotnou herní akci (Jedlička 2017, str. 152).

U malých dětí si rodiče dokáží pohlídat, s kým jejich dítě volný čas tráví a jak na sebe vzájemně působí. Děti jsou více pod dozorem. Své vrstevníky většinu času potkávají buď ve škole, nebo v doprovodu rodičů. U starších dětí je ovšem již dohled rodičů malý. Rodiče nemají takový přehled o způsobu trávení volného času svých ratolestí. Starší děti samotné nebývají k rodičům moc sdílné a většinou se snaží otázky rodičů odbýt s obecnými a krátkými odpověďmi (Např. Otázka: „Kam jdeš?“ ... Odpověď: „Ven.“ ... Otázka: „A s kým jdeš ven?“ ... Odpověď: „S kamarády.“).

Starší děti tak začínají objevovat různé subkultury, poznávají svou roli ve skupině. Tráví společně velkou část svého volného času a vzájemně se významně ovlivňují. Mohou na sebe působit pozitivně – předávání zkušeností, odreagování od stresových situací, vzájemné povzbuzování, napomáhají utvářet hodnoty. Můžou na sebe ovšem působit i negativně – špatné návyky (záškoláctví, drogy,), špatné hodnoty, deprese.

Sociální skupina, ve které se jedinec má úspěšně realizovat, by měla disponovat takovými vlastnostmi, aby se jedinec toužil stát jejím členem, hlásil se k ní a uspokojoval zde své potřeby. Musí mít takové znaky, aby mohlo dojít ve skupině k osobnímu angažmá jedince (Procházka 2012, str. 118).

2.4 Vliv pohlaví a věku

Již od začátků školní docházky u dětí vznikají odchylnosti ve způsobu trávení volného času mezi hochy a děvčaty. Na prvním stupni jsou rozdíly minimální. Kroužky pro děti mladšího školního věku bývají společné pro hochy i dívky. Už ovšem v tomto věku se aktivity dělí na více dívčí a více klučíčí (ve sportovních kroužcích je více kluků, v umělecky zaměřených je více dívek). Přibližně mezi 10. – 12. rokem dítěte se organizované volnočasové aktivity začínají rozdělovat na oddělené skupiny kluků a dívek. Je to dáno hlavně fyzickým a psychickým vývojem pohlaví, ale také pro zlepšení dovedností a výkonností.

Zpravidla mívají děti nižšího stupně (hlavně z 1. a 2. tříd) početně více kroužků než starší děti. Děti mají krátké vyučování, které ještě není tak náročné, a zůstává jim tak více volného času. Zároveň se snaží co nejvíce aktivit poznat a zjistit, v čem by se chtěly dále rozvíjet.

S přechodem na druhý stupeň ZŠ přichází omezování volnočasových aktivit. Ať už z důvodu vyšší náročnosti ve škole a tím úbytku volného času, ale také z důvodu, že si selektují již vyzkoušené aktivity a vědí, u čeho by chtěli zůstat a nadále se zlepšovat.

U dětí převládá sklon vytvářet skupiny stejného pohlaví (tzv. skupinová izosexuální fáze). Tyto skupiny jsou stabilnější a od členů se vyžaduje určitá loajalita. Druhé pohlaví bývá ve skupinách odmítáno. S postupem času se ozývá potřeba párového přátelství, která nemůže být uspokojena v rámci skupiny stejného pohlaví. Začínají se utvářet přátelství mezi hochy a děvčaty, která přetrvávají až do dospělosti. Přátelství chlapců jsou založena na společných zájmech, přátelství u dívek na emoční náklonosti (Pugnerová, 2019, str. 81). Toto tvrzení se týká především dětí staršího školního věku, které prochází obdobím pubescence.

Při prolínání těchto skupin může dojít i k negativním vlivům, jako například k šikaně. Pokud například chlapec v 8. třídě chodí do baletu, může se pro ostatní své vrstevníky z řad kluků stát terčem posměšků a nadávek. To stejné se ovšem může stát i u dívek. Pokud dívka

hraje například fotbal, může se v kolektivu dívek dočkat osočení z toho, že není holka, že se chová jako kluk apod.

2.5 Vliv prostředí

Dalším velmi důležitým faktorem, který nám ovlivňuje volný čas a jeho trávení, je prostředí.

Pojem prostředí je všeobecně známý a používaný pojem. Objevuje se ve vědách společenských i přírodních, a to často v různých pojetích. Pokaždé se jedná o předměty a jevy existující kolem nás, které jsou nezávislé na našem vědomí. Jedná se o daný prostor, objektivní realitu. Většina definic uvádí, že tento prostor nám vytváří podmínky pro život. Hovoříme pak o životním prostředí (Kraus 2001, str. 99).

Je celá řada kritérií pro jednotlivé typologie prostředí. K nejčastějším patří velikost prostoru, ve kterém se jedinec nachází (makroprostředí, regionální prostředí, lokální prostředí a mikroprostředí) (Kraus 2001, str. 100). To znamená, že svůj volný čas tráví jedinec v závislosti na tom, odkud pochází. Jinak bude trávit volný čas Čech a jinak Řek, jiné možnosti v trávení volného času bude mít jedinec z Moravskoslezského kraje a jiné jedinec z hlavního města Prahy. V Moravskoslezském kraji jsou jiné možnosti podle okresu, měst a obcí, jiné předpoklady má ze stejného města dítě, které bydlí na sídlišti na okraji města, a jiné dítě, které bydlí v centru města.

Dělení podle charakteru neboli obsahu prvků, kterými je dané prostředí tvořeno, je jedno z nejdůležitějších členění prostředí. Jde o prostředí společenské, kulturní, sociální a přírodní. Společenské prostředí je dáno hlavně charakterem a uspořádáním společenského systému, ve kterém dominantní roli hrají vztahy a vazby uvnitř společnosti (politické, ekonomické, správní, apod.). Kulturní prostředí je úzce spjaté s prostředím společenským. Je tvořeno hmotnými a nemateriálními výsledky lidské činnosti. Především se jedná o veškeré výtvořky umělecké, pravidla chování, vědecké poznání, právní a morální normy, ale rovněž stavby, technické a komunikační výtvořky aj. Sociální prostředí se dá charakterizovat hustotou a rozmístěním obyvatel, etnickým složením, vzdělaností, věkem, případně dalšími strukturami. Přírodní prostředí tvoří živá a neživá příroda (fauna a flora, faktory geografické, geologické, hydrologické, kosmické) (Kraus 2001, str. 100)

Z hlediska volného času je důležité rozlišení dvou prostředí – městské a venkovské. Tato dvě prostředí mají významný vliv na způsob trávení volného času pro jedince, kteří zde

bydlí. Hlavně ve větších městech bývá bohatší nabídka volnočasových aktivit a zároveň jsou pro děti snáze dostupné. Je zde větší výběr volnočasových organizací, kulturních akcí i zájmových kroužků. Nevýhodou je anonymita a snížená bezpečnost. Oproti tomu v malých městech a na vesnicích je nabídka mnohem menší a často se tak musí dojíždět do větších měst. To je ovšem obzvláště pro mladší děti velmi problematické. Je důležité, jak se k volnočasovým aktivitám pro své občany staví obec a různé organizace a spolky v obci působící (sokol, sbor dobrovolných hasičů, myslivci, sportovní kluby aj.). Prostředí venkova má tu výhodu, že u dětí více podporuje tradice a zvyky a zároveň mají děti blíže k přírodě (Vyhnálková 2013, str. 31).

Podle Krause (2001, str. 105) může mít prostředí následující vlivy:

- a) *Jednání člověka věcně podpořit, nebo být překážkou (např. velký prostor, hlučný prostor apod.)*
- b) *Jednání přímo formovat (úzce účelový prostor, např. vyučovací kabina)*
- c) *Mít signální funkci (anticipačně vyvolávat určité jednání)*

Dítě nemůže žít mimo přírodní prostředí. Nemůže žít ani mimo sociální prostředí, bez sociálních kontaktů, jak to dokazují některé známé případy tzv. „extrémní izolace“.

3 Zařízení volného času

3.1 Školní družina

„Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování.“
(<https://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>)

Školní družina navazuje svou činnost na konec vyučování u dětí navštěvujících nižší stupeň základní školy. Její činnost bývá vykonávána do přibližně 17. hodiny. Zpravidla zde dochází děti z 1. až 5. tříd. Nejedná se o povinnou docházku, družina je dobrovolná, dítě je zde zapsáno na základě písemné přihlášky, kterou vyplní zákonný zástupce dítěte. Dítě tak může být za porušování vnitřního řádu školní družiny i ze zařízení vyloučené.

Školní družina by měla poskytovat dětem prostor pro jejich vlastní seberozvoj. Dítě by mělo mít dostatek prostoru pro své činnosti, ovšem zároveň pedagog by měl dětem ukazovat a rozvíjet v nich jiné dovednosti, které nemají děti dostatečně osvojené. Dítě by mělo mít dostatek podnětů a prostředků pro rozvoj své fantazie a kreativity. Rozvíjí se jemná i hrubá motorika. Družina je skvělým místem, kde se dítě socializuje s vrstevníky, poznává svou roli ve skupině, učí se adaptaci.

Družiny bývají rozdělené většinou po odděleních, kde může být maximálně 30 dětí v každém z nich. Oddělení bývají rozdělené podle třídy, kterou žák navštěvuje, a podle věku. Oddělení mezi sebou často spolupracují, vykonávají společné akce. Děti se tak učí spolupráci a toleranci. Obvykle se spolu děti z různých družin příležitostně setkávají, a to většinou na soutěžích určených pro školní družiny.

Jednou z výhod, kterou tato školská zařízení nabízejí, jsou zájmové kroužky. Ty bývají zpravidla finančně méně náročné než kroužky podobného typu v jiných volnočasových zařízeních.

Jedním z důležitých úkolů pedagoga ve školní družině je dohlížet na zdravý osobnostní rozvoj jedince. Pedagog ve volnočasovém zařízení má mnohem více času dítě sledovat a všimnout si případných poruch chování oproti pedagogovi ze základní školy. Měl by komunikovat aktivně s rodiči a předávat jim zpětnou vazbu o chování jejich dítěte ve společnosti. Dítě bývá k vychovateli často otevřené a svěřuje se mu se svými problémy a trápením.

Školní klub je školské zařízení podobného ražení jako školní družina, akorát je přednostně určený pro žáky, kteří se z kapacitních důvodů nedostali do školní družiny a žáky navštěvující druhý stupeň základních škol. Oproti školním družinám je školních klubů mnohem méně. Jejich činnost bývá ale velmi často s družinou propojena. A to jak personálním zastoupením, tak také materiálním a prostorovým. Velkou výhodou školních klubů je fakt, že zde mohou po vyučování najít útočiště žáci, kteří do školy dojíždějí například z okolních vesnic. Správný klub by měl nabízet prostory s vybavením pro seberealizaci dětí, včetně vhodných zájmových kroužků. Děti jsou zde přihlášeny na základě písemné přihlášky vyplněné zákonným zástupcem. Účast v klubu je dobrovolná.

Z dat MŠMT jasně vyplývá, že žáci mají o školní družiny i školní kluby zájem. Jejich počet rok co rok roste, a to včetně žáků, kteří je navštěvují, a celkového podílu žáků navštěvující daný stupeň ZŠ. Porovnání: (https://www.msmt.cz/uploads/Odbor_pro_mladez/JH/tabulka-sd-sk.jpg)

Školní rok 2012/2013

Počet školních družin: 3 974

Počet školních klubů: 526

Počet dětí v družinách: 269 935

Počet dětí ve školních klubech: 44 950

Podíl dětí v družinách: 55,3 %

Podíl dětí ve školních klubech: 12,3 %

Školní rok 2016/2017

Počet školních družin: 4 045

Počet školních klubů: 591

Počet dětí v družinách: 330 094

Počet dětí ve školních klubech: 47 149

Podíl dětí v družinách: 58 %

Podíl dětí ve školních klubech: 12,5 %

Tím jasně vyplývá, že školní družiny i školní kluby mají velký podíl a vliv na trávení volného času u dětí a mládeže.

3.2 Základní umělecká škola

„Základní umělecké školy tvoří kořeny naší kulturnosti, naší lásky k umění. Ve světovém měřítku jsou zcela unikátním vzdělávacím systémem, který je třeba hýčkat, rozvíjet a podporovat.“ Mezzosopranistka Magdalena Kožená (<https://www.zusopava.cz/zakladni-informace/>).

Umělecké školy jsou zaměřené na studium hudebních, výtvarných, tanečních a literárně-dramatických oborů. Tyto obory jsou poskytovány formou kroužků, které děti pravidelně navštěvují. Výhodou uměleckých škol je cílený rozvoj dané dovednosti, který bývá zakončený výstupem (zpravidla vystoupení nebo prezentace výrobků). Studium na základní umělecké škole může být i přípravou pro další studium (například pro studium na konzervatoři nebo středních uměleckých školách).

Do studia příslušného oboru bývají přijímáni žáci na základě talentové zkoušky nebo prokázaných předpokladů (přípravné studium) (<https://www.nuv.cz/t/zus>).

3.3 Střediska volného času

Jsou školní zařízení, jejichž posláním je podporovat, motivovat děti, mládež, žáky a studenty k rozvoji osobnosti, k osvojení a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, především smysluplného využívání volného času skrze širokou nabídku činností s profesionálním týmem pedagogů a bezpečným prostředím. Střediska zprostředkovávají odbornou, metodickou, případně materiální pomoc všem účastníkům zájmového vzdělávání. Často spolupracují a nabízejí programy i pro školy a jiná školská zařízení. Svou činnost zpravidla vykonávají celoročně, a to i v době, kdy jsou školy zavřené (prázdniny, svátky, ředitelská volna). Nabízejí aktivní trávení volného času všem věkovým skupinám – jak dětem a mládeži, tak často i dospělým a seniorům. Organizují pravidelné zájmové útvary (kroužky) pro stálou skupinu účastníků, organizují jednorázové i dlouhodobé aktivity, kurzy, vzdělávací akce, otevřené kluby, spontánní akce, tábory, výukové programy pro školy, adaptační programy a řadu dalších činností a aktivit. Věnují se velmi často i komunitnímu plánování, prevenci, vzdělávání pedagogů atd. Většina středisek volného času je centrem společenského života v obci. Zapojují se do různých obecních, regionálních, republikových i evropských projektů (<https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>).

Tím, že jsou střediska pro volný čas zařazována do sítě školských zařízení, mají nárok na státní příspěvek na svou činnost. Zřizovateli bývá většinou obec nebo soukromý subjekt (Pávková 1999, str. 127).

Data MŠMT uvádějí, že ve školním roce 2016/2019 střediska volného času navštěvovalo celkem 296 248 účastníků, přičemž podíl žáků tvořil 75,9 % všech účastníků a podíl dětí 13 % (<https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>).

3.4 Skaut

Skauting je celosvětové hnutí zabývající se výchovou dětí a mladých lidí. Český skaut neboli Junák je největší výchovnou organizací v ČR. Dle webových stránek <https://www.skaut.cz/> má přes 73 tisíc členů.

Organizace působí po celé ČR. Dělí se na jednotlivá střediska a ta dále na jednotlivé oddíly, které jsou různorodě zaměřeny (např. zaměření vodní, pěší, duchovní). Jedním z hlavních zaměření skautingu je socializační proces, kladný vztah k přírodě, k vyšším mravním hodnotám. Často se skauti zapojují do dobrovolnických činností.

Velmi časté je pořádání táborů, kempů, výšlapů a dalších aktivit, které jsou převážně zaměřeny na enviromentální výchovu a vzdělání. Junák se zaměřuje hodně na všeobecné dovednosti dětí, na jejich spojení s přírodou, na přátelství a na zážitky spojené s aktivitami oddílu.

V současné době jsou na spoustu místech dlouhé pořadníky z řad dětí na zapsání do skautu. Důvodem je, že celá organizace stojí hlavně na dobrovolnicích, kteří jsou zapojení do fungování oddílu, a těch je momentálně nedostatek. Dalším důvodem je kapacita kluboven nebo jejich špatný technický stav (<https://www.skaut.cz/dobrovolnictvi/>).

3.5 Ostatní zařízení volného času

Výraznými subjekty, které pracují s dětmi a mládeží v jejich volném čase, jsou občanská sdružení a organizace dětí a mládeže, které se věnují právě dětem a mládeži. Řada organizací má svou působnost po celém území republiky, velké množství organizací a sdružení působí pouze v lokálním a regionálním prostředí (Hájek, Hofbauer, Pávková 2008, str. 149).

Tělovýchovné a sportovní kluby mají v České republice obrovskou tradici a širokou základnu svých členů. Téměř každá obec má ve své působnosti sportovní klub (fotbalový, hokejový, tenisový, volejbalový atd.). Často tyto kluby mívají i velký podíl na volnočasových aktivitách obce. Často také ti, kteří do klubu nastoupí v dětství a v mládí, zůstanou součástí spolku i v dospělosti.

Největší tradici a zastoupení v počtu svých členů má organizace Sokol, která byla založena již v roce 1862 dr. Tyršem. Ten usiluje o rozvoj duševní, tělesné i morální stránky jedince a následně ideálu všestranně vyspělého a zdravého národa. Sokol mívá všesokolské slety, kdy najednou a na jednom místě cvičí i několik tisíc členů (Hofbauer, 2004, str.145).

Sbor dobrovolných hasičů funguje téměř v každé obci. Stejně jako sportovní kluby se velkou měrou podílejí na kulturních a společenských událostech v obci. Svou činností podporují profesionální hasičské jednotky. Děti a mládež se účastní hlavně pravidelných soutěží družstev, kdy proti sobě stojí jednotlivé oddíly a soutěží v tzv. požárním sportu, který je zaměřený na dovednosti týmu i jednotlivců. Dobrovolní hasiči se pravidelně zapojují při pomoci při povodních a jiných živelních pohromách. Aktivně se podílejí i při dobrovolnických činnostech.

Hnutí Brontosaurus je nezávislé hnutí, které sdružuje děti a mládež po celé republice. Je zaměřené na ochranu životního prostředí a enviromentální výchovu. Hnutí se zaměřuje hlavně na praktické činnosti vykonávané formou dobrovolnických prací a zážitkových akcí (<https://brontosaurus.cz/>).

Česká tábornická unie je organizace, která volně sdružuje děti, mládež i dospělé na základě jejich společného zájmu. Svou činností navazuje na své předchůdce, z nichž nejbližší má k tramskému hnutí (Hofbauer 2004, str. 144).

4. Výzkumná část

Následující kapitola je věnována mé praktické části bakalářské práce. Provedl jsem výzkum na jedné základní škole v Opavě, kdy jsem všem rodičům přes aplikaci Škola Online (školní informační systém) rozeslal online dotazník.

4.1 Cíl výzkumné práce

Jako cíl výzkumu jsem si stanovil zjistit, jak a v čem distanční výuka nejvíce žáky zasáhla a v čem lze spatřit největší rozdíly oproti trávení volného času během prezenční výuky. Proto je i dotazník strukturovaný tak, že zde nalezneme otázky po sobě jdoucí stejného významu, ovšem na jiné období (během prezenční výuky/během distanční výuky). Zaměřil jsem se hlavně na to, jak se změnila časová dotace ve způsobu trávení volného času u dětí. V čem jsou největší rozdíly, jestli je nějaký rozdíl ve způsobu trávení volného času u hochů či u dívek. Velmi mě zajímal i názor samotných rodičů a jejich dětí, kdy v poslední otázce mohli v otevřené odpovědi napsat svůj komentář na téma volný čas v období distanční výuky. Jedním z důvodů, proč jsem si zvolil tohle téma, byl fakt, že sám jako pedagog volného času vnímám u dětí určité rozdíly. Touto prací jsem si mohl ověřit správnost některých svých teorií, popřípadě je vyvrátit.

4.2 Charakteristika místa výzkumného šetření

Svůj dotazník jsem rozeslal v online podobě mezi rodiče dětí ze ZŠ Opava, Otická 18. Tato škola je umístěna blízko centra města a v době výzkumu ji navštěvovalo 541 dětí. Škola je známá tím, že je zaměřená na matematiku a přírodní vědy. Před pár lety se škola zaměřila více i na sport a na druhém stupni tak krom matematických tříd jsou k dispozici i sportovní třídy. Do obou tříd jsou žáci přijímáni na základě přijímacího řízení. Převážnou část tvoří děti ze sociálně silnějšího prostředí. Ambice zdejších žáků a především rodičů bývají velké. Přes 90 % žáků odchází z 9. tříd na gymnázia a na střední školy s maturitním oborem.

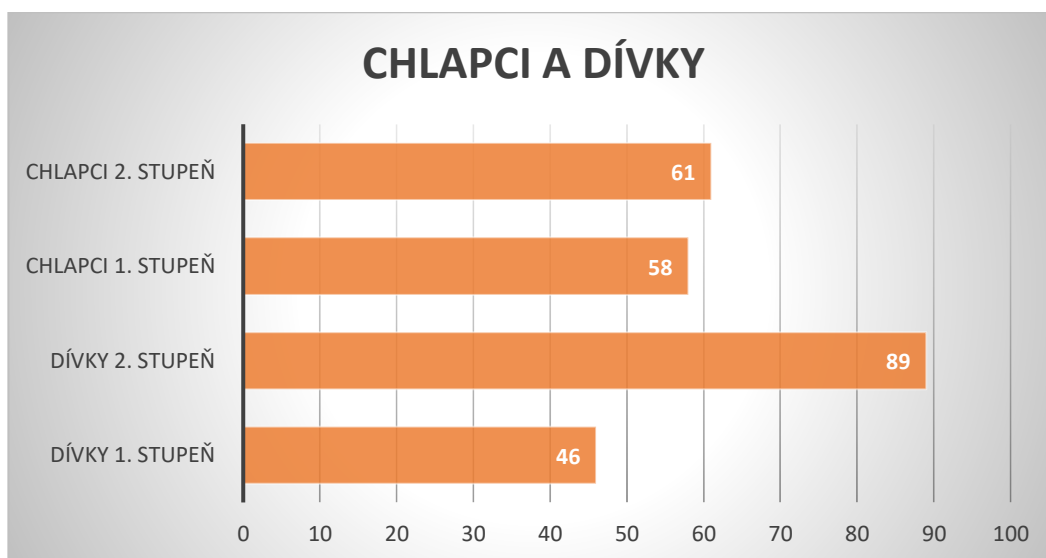
4.3 Analýza sběru dat

Celkově si dotazník otevřelo 439 respondentů. Celý dotazník dokončilo 254 respondentů, což nám dělá 57,9 % úspěšnosti odpovědí od uživatelů, kteří si dotazník otevřeli. Dotazník byl vyplňován od 26. 3. do 30. 4. 2021, což bylo období, kdy platilo spousta omezení vůči možnostem trávení volného času. Dotazník se skládal z 20 otázek, kdy 19 otázek tvořilo

výběr z uzavřených otázek a poslední otázka byla otevřená, kdy respondenti mohli napsat odůvodnění své odpovědi.

Chlapci a dívky

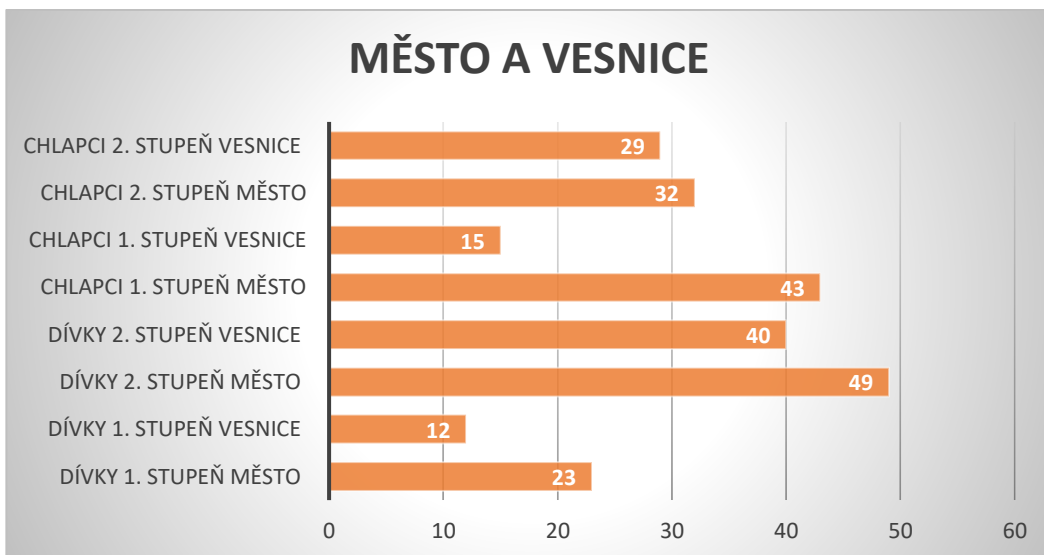
Více odpovědí bylo od dívek – 135, přičemž odpovědi od chlapců bylo 119. Jak u chlapců, tak i u dívek odpovídalo více respondentů z řad druhého stupně. Celkem přišlo 150 odpovědí za druhý stupeň a 104 za první stupeň. Je to pravděpodobně způsobeno i tím, že škola, ve které dotazník koloval, má 12 tříd na druhém stupni (334 žáků) a 10 tříd na stupni prvním (209 žáků). Pro můj výzkum si více vážím odpovědi právě od žáků z vyššího stupně, poněvadž mají lepší srovnání a jejich odpovědi by tak měly mít reálnější obrysy.

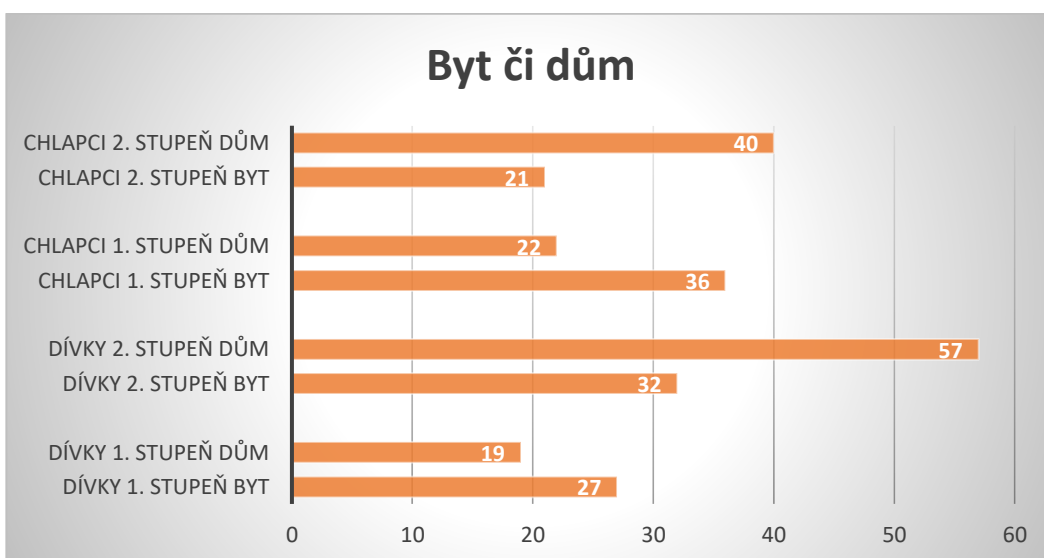
(Graf č. 1)

Město vs. vesnice/ byt vs. dům

Převahu mají žáci, kteří bydlí ve městě. Celkem se jedná o 147 respondentů oproti 107 obyvatelům vesnic. Rozdíl je poznat hlavně mezi 1. a 2. stupněm. To je dáno tím, že na druhý stupeň docházejí i žáci ze spádových vesnic, kde je výuka pouze do 5. třídy. V porovnání mezi bydlením v domě a v bytě vede bydlení v domě (138 žáků). V bytech bydlí zbylá část, tedy 116 žáků.

(Graf č. 2)

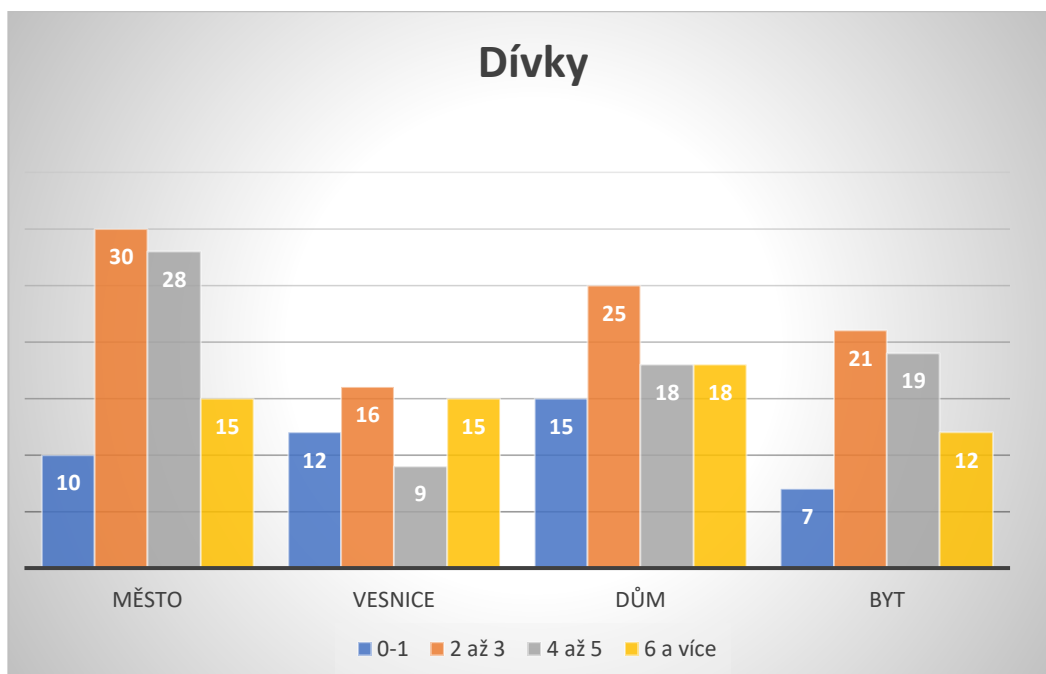
(Graf č. 3)

Faktory, jestli bydlíme ve městě, či na vesnici, nebo jestli bydlíme v bytě, či domě, nám mohou výrazně ovlivnit způsob trávení volného času.

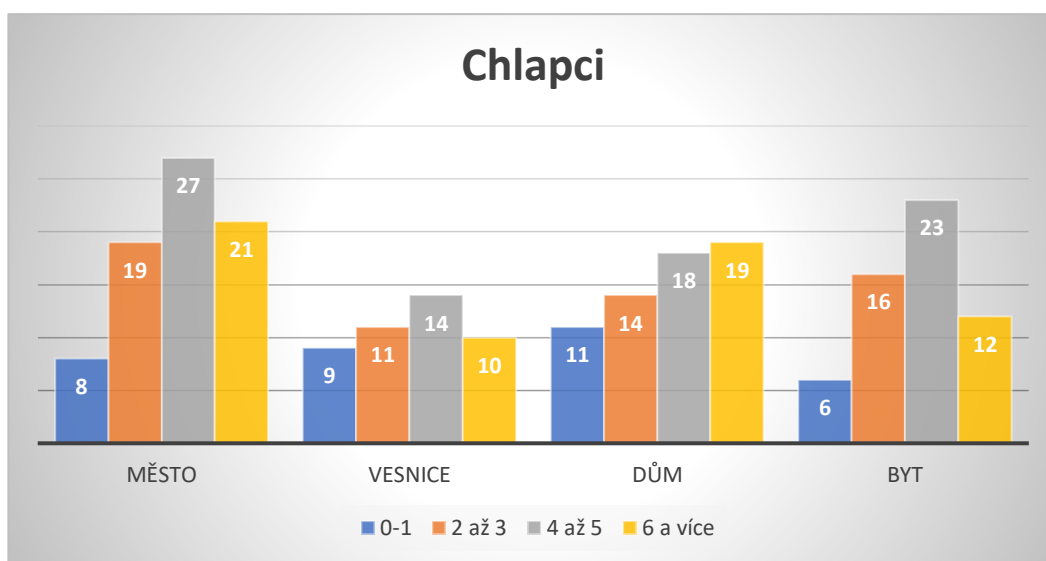
Dívky a chlapci – počet hodin strávených v kroužcích v závislosti na způsobu bydlení

Níže si můžeme porovnat, jak se liší počet hodin strávených v zájmových kroužcích týdně mezi chlapci a dívkami v závislosti na způsobu bydlení. Nejčastěji děti tráví týdně 4 až 5 hodin v kroužcích a zájmových útvarech (78). Jen těsně byla druhou nejčastější odpovědí možnost 2 až 3 hodiny týdně (76). 6 a více hodin v kroužcích tráví 61 odpovídajících. Z mého

pohledu je dobře, že na posledním místě skončila možnost 0 až 1 hodin týdně, ovšem počet 39 odpovědí mi připadá docela jako vysoké číslo. Porovnání mezi hochy a děvčaty dopadlo velmi podobně, kdy jsou jenom malé odchylky a žádná větší anomálie zde není. O něco větší čas v kroužcích tráví kluci. Odpověď 4 a více dalo celkem 72 (60,5 %) hochů. U dívek odpovědělo, že 4 a více hodin týdně tráví v kroužcích 68 dotazovaných (50,4 % ze všech dívek).

(Graf č. 4)

(Graf č. 5)

Počet kroužků

Modusem této otázky byla odpověď 2 až 3 kroužky týdně. Což si myslím, že je ideální počet pro všestranný rozvoj jedince a zároveň pro lepší efektivitu – zaměření se na danou disciplínu. Druhou nejčastější volbou byla možnost žádného nebo jednoho kroužku. Pokud nemá dítě žádný kroužek, myslím si, že je to v tomto věkovém období špatně. Průběh socializace, rozvoje jedince, osvojování návyků a jiné sociální dovednosti tady budou zakrnělé, nerozvinuté. 1 kroužek může být zavádějící. Pokud se dítě věnuje kroužku opravdu naplno a má potenciál v dovednosti dál růst, může časová dotace tohoto kroužku být opravdu velká. Příkladem jsou hlavně sportovní kluby (fotbal, hokej, tenis), kdy rodiče často vidí své ratolesti jako profesionály a snaží se je dostat na tu nejvyšší úroveň. 4. a více kroužků má pouze 19 respondentů. Zde si zase myslím, že pokud má dítě i často nedobrovolně mnoho kroužků, jde jejich efektivita rapidně dolů. Dítě není tolik soustředěné, koncentrované, bývá toho na něj už moc.

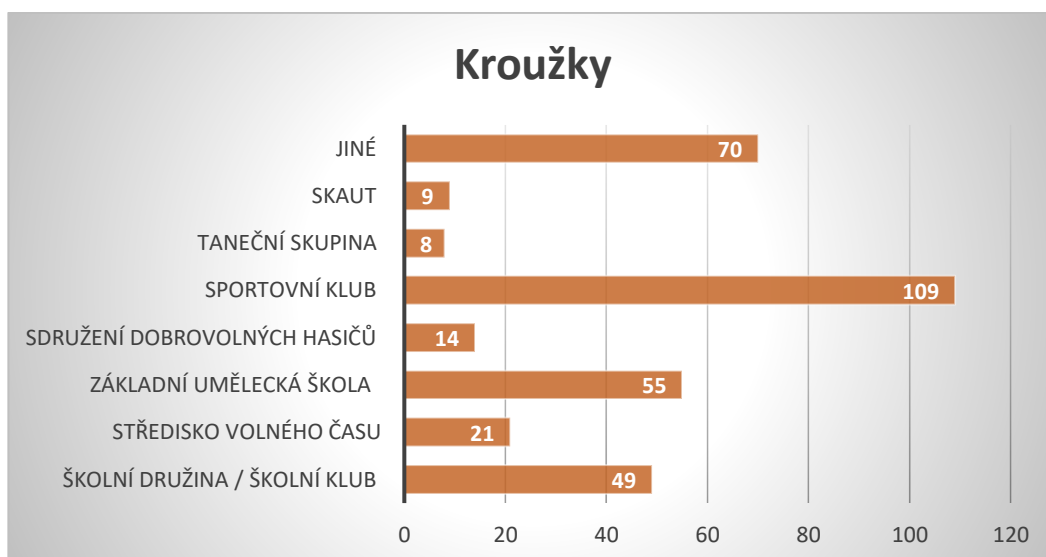

(Graf č. 6)

Kroužky

Na dalším grafu si můžeme prohlédnout, jaké kroužky děti nejčastěji navštěvují. Respondenti zde měli možnost dát více možností. Největší počet hlasů (109) získali sportovní

kluby. Což i vzhledem ke zaměření školy pro žáky na druhém stupni není nic neobvyklého. Na druhém místě skončily „jiné“ (70) – tzn. kroužky, které se neobjevily v uvedených možnostech. S největší pravděpodobností se jedná například o hudební kroužky, ekologické kroužky apod., které se zaměřují více na výchovu a vzdělávání po stránce vědomostní. Těch bylo v nabídce méně než pohybových aktivit. Další výraznější zastoupení v odpovědích má Základní umělecká škola (55) a školní družina/školní klub (49). Přišlo mi, že má Středisko volného času velmi malé zastoupení (21) vzhledem ke své široké nabídce. Sdružení dobrovolných hasičů, skaut a taneční skupina dopadly přibližně již dle mého očekávání.

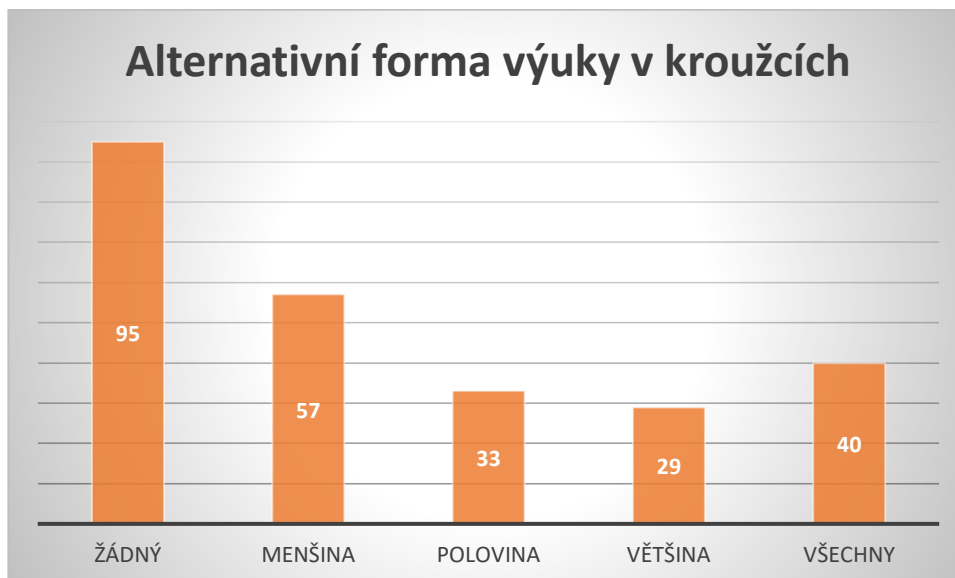

(Graf č. 7)

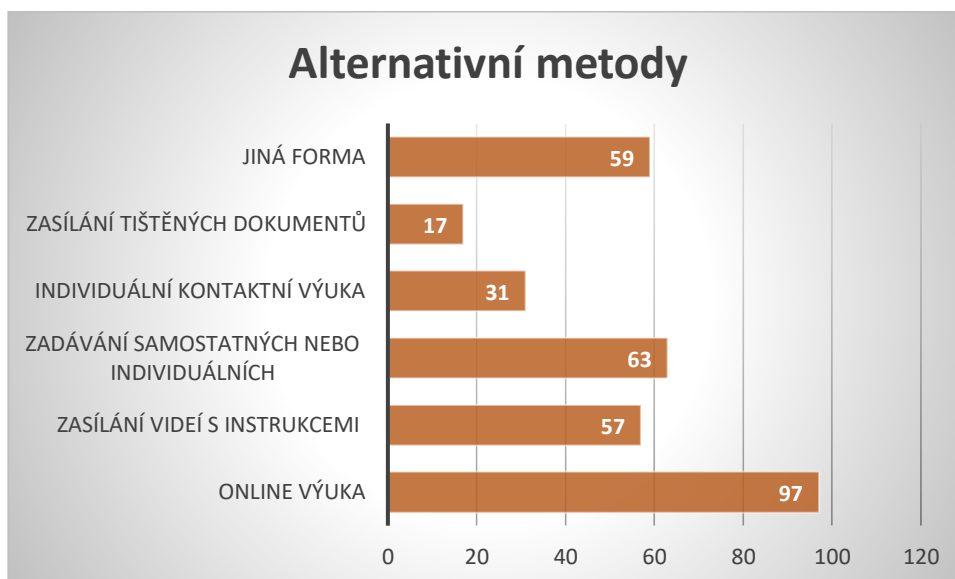
Mají kroužky pro děti během distanční výuky alternativní způsob výuky kroužku? Jaké metody to jsou?

Jedna pro mě osobně důležitá otázka byla, zda mají kroužky pro děti připravené náhradní plnění výuky, popřípadě jaké metody to jsou. Bohužel mě nepřekvapila nejčastější odpověď, kdy 95 dotázaných uvedlo, že žádný jejich kroužek nemá alternativní způsob výuky. Pouze 40 osob uvedlo, že všechny jejich kroužky dál pokračují v aktivitě, akorát alternativním způsobem. Nejčastějším způsobem náhradního plnění byla forma „online výuky“, kterou si vyzkoušelo 97 žáků. Druhou nejčastější metodou bylo zadávání samostatných nebo individuálních úkolů (63). Další častou metodou bylo zasílání videí (57). Určitě do velké míry záleží na charakteru kroužku. Svou roli tu může ovšem sehrát i bydliště žáka. Fotbalista, který

bydlí v rodinném domě se zahradou a na vesnici, má dozajista lepší podmínky pro plnění úkolů než žák, který bydlí ve městě v bytě.

(Graf č. 8)

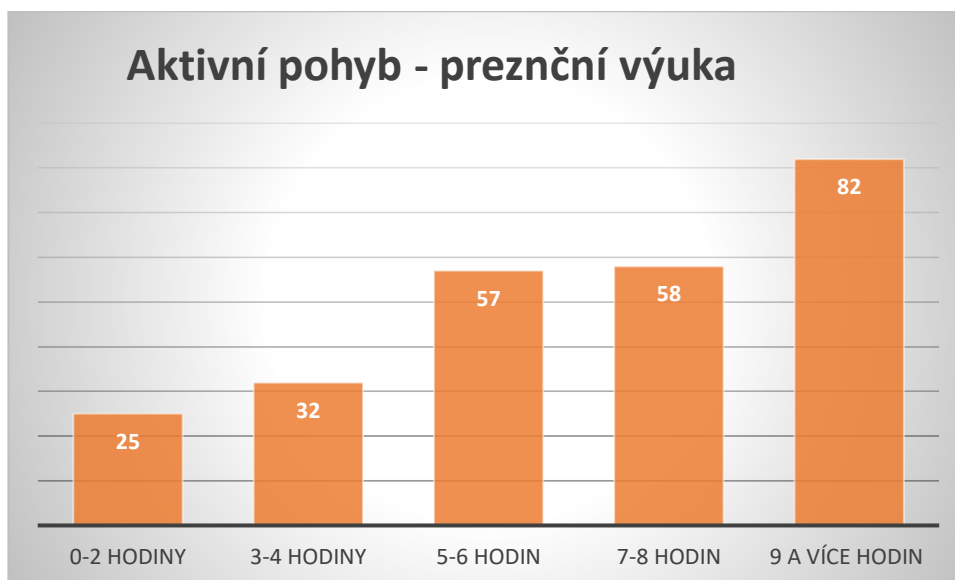

(Graf č. 9)

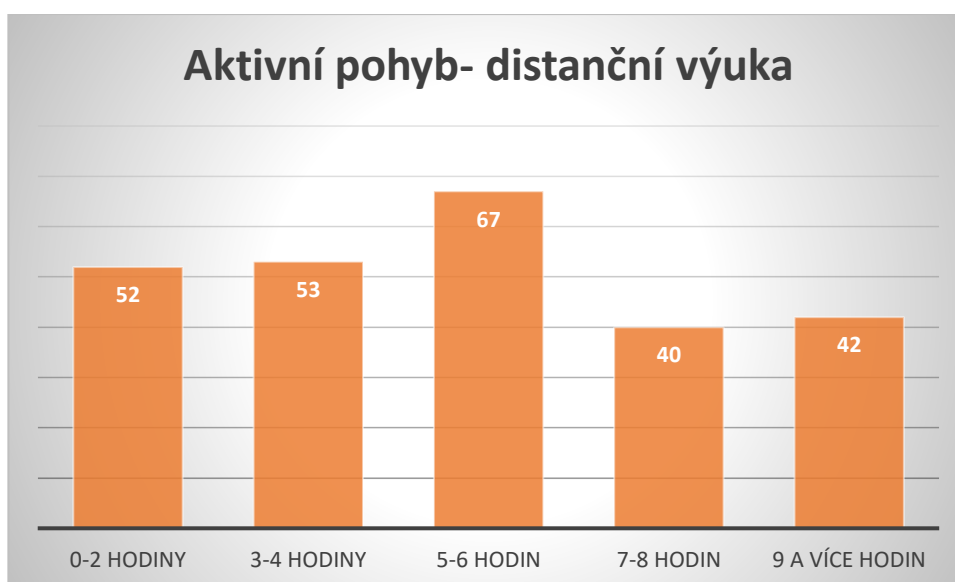
Čas strávený týdně aktivním pohybem jak v kroužcích, tak i mimo ně

Jedna z otázek, na jejichž výsledky jsem se moc těšil. Porovnání aktivního pohybu během prezenční výuky a během distanční výuky. Zatímco během prezenční výuky byla nejčastější odpověď, že děti tráví 9 a více hodin aktivním pohybem (82 dětí), tak u distanční výuky se tato hodnota propadla až na čtvrté místo. Během prezenční výuky 5 a více hodin

trávilo celkem 197 tázaných (77,6 %). Méně než 5 hodin aktivního pohybu týdně mělo 57 tázaných (22,4 %). Distanční výuka nám ale s čísly pořádně zamíchala. Nejčastější odpovědí bylo, že dítě tráví během distanční výuky 5 až 6 hodin týdně (67). 5 a více hodin aktivně trávilo 149 dětí (pokles o 19 %), méně než 5 hodin poté 105 dětí, což je 2× tolik co během prezenční výuky.

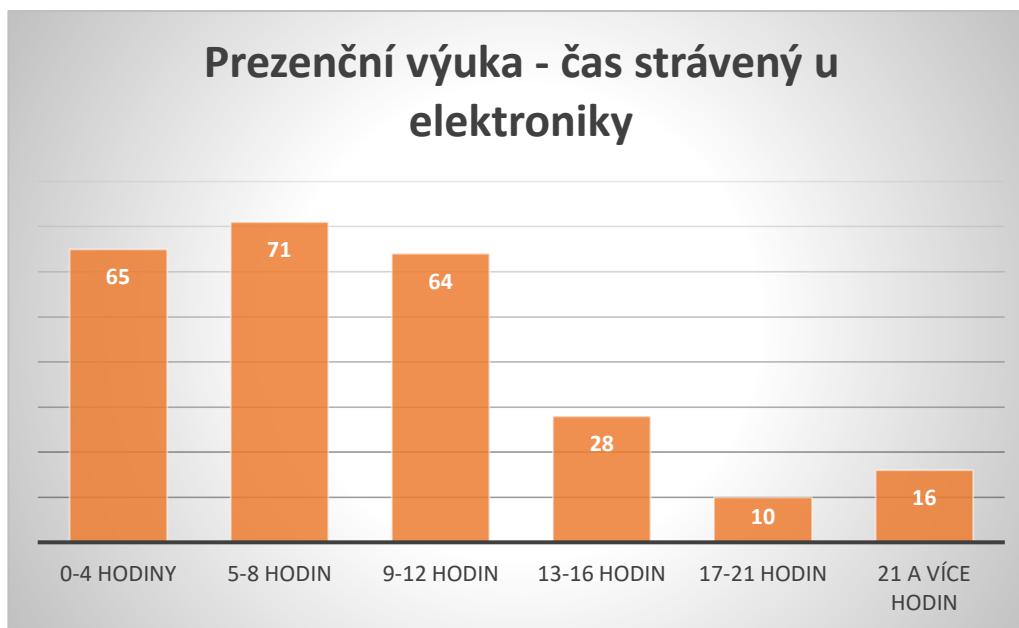
(Graf č. 10)

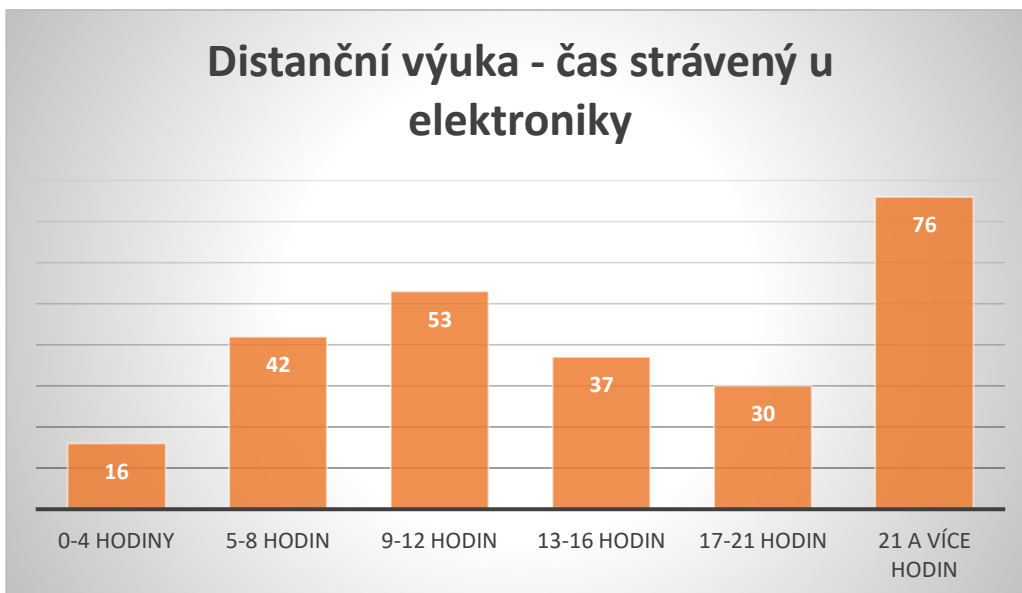
(Graf č. 11)

Trávení volného času u elektroniky

Další ze série porovnávacích otázek je zaměřena na používání elektroniky a času stráveného s jejím užíváním. Během prezenční výuky děti trávily u elektroniky nejčastěji 5–8 hodin týdně (71). 21 a více hodin strávilo svůj čas 16 dětí. A 65 dětí takto svůj čas strávilo méně než 4 hodiny týdně. Kvůli distanční výuce se nám ovšem čísla rapidně mění. Nejčastější odpovědí se stalo 21 a více hodin, což označilo za svou odpověď 76 rodičů s dětmi. Jedná se tak téměř o pětinasobný nárůst oproti distanční výuce. Na opačné straně tabulky najdeme 0–4 hodin týdně, což zvolilo pouze 16 rodičů s dětmi. Což je čtyřnásobný pokles. Zatím co za prezenční výuky strávilo 13 a více hodin u elektroniky pouze 21,3 % (54) dětí, tak během distanční výuky to bylo již 56,3 % (143), tudíž většina dětí.

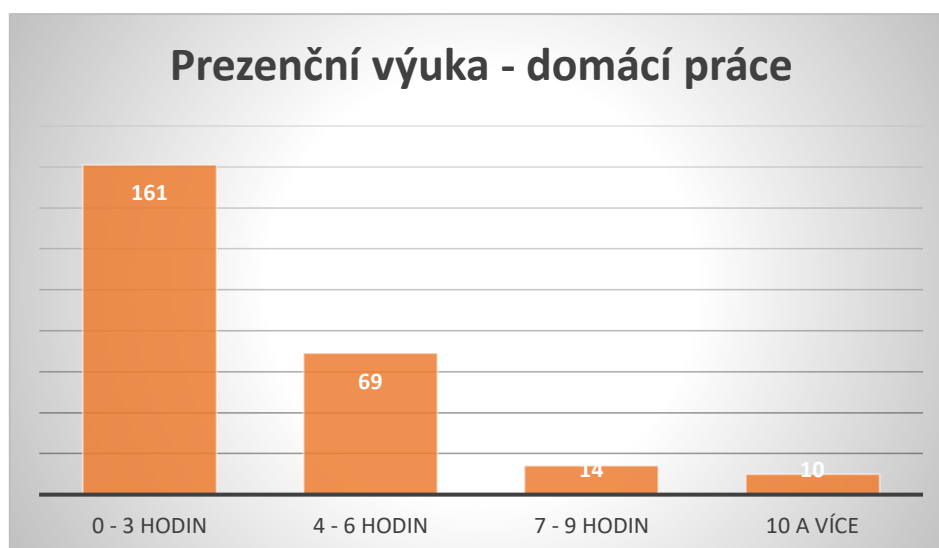
(Graf č. 12)

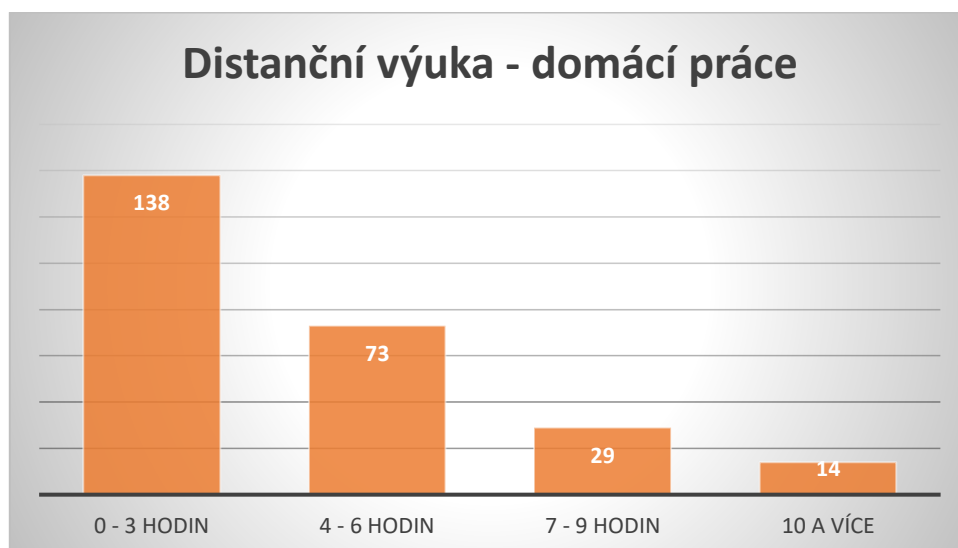
(Graf č. 13)

Úklid domácnosti

Poslední ze série porovnávacích otázek je zaměřena na pomoc při úklidu v domácnosti a jiných domácích pracích. Nejčastěji děti během prezenční výuky doma pomáhaly 0–3 hodiny týdně (161). Na opačném pólu tabulky pomáhalo 10 dětí v domácnosti 10 a více hodin. Během distanční výuky se opravdu mírně zvýšil čas trávený úklidem, ovšem nikterak skokově. Odpověď 0–3 hodiny u distanční výuky odpovědělo 138 respondentů. 10 a více hodin navýšili pouze 4, tudíž celkem 14 dětí. Na dvojnásobnou hodnotu vyskočil sloupec 7–9 hodin, který z prezenčních 14 dotázaných nově vytvořil 29.

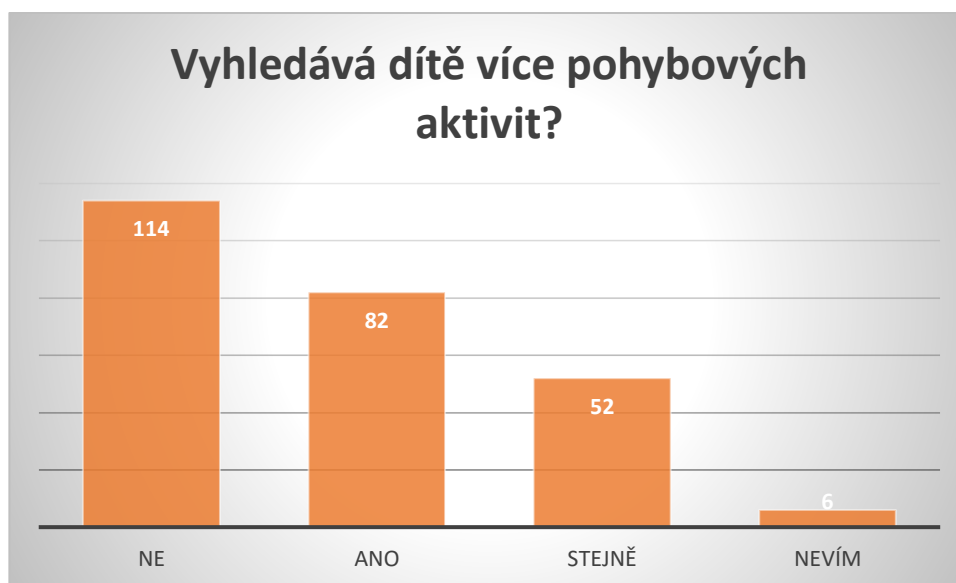
(Graf č. 14)

(Graf č. 15)

Vyhledávání pohybových aktivit

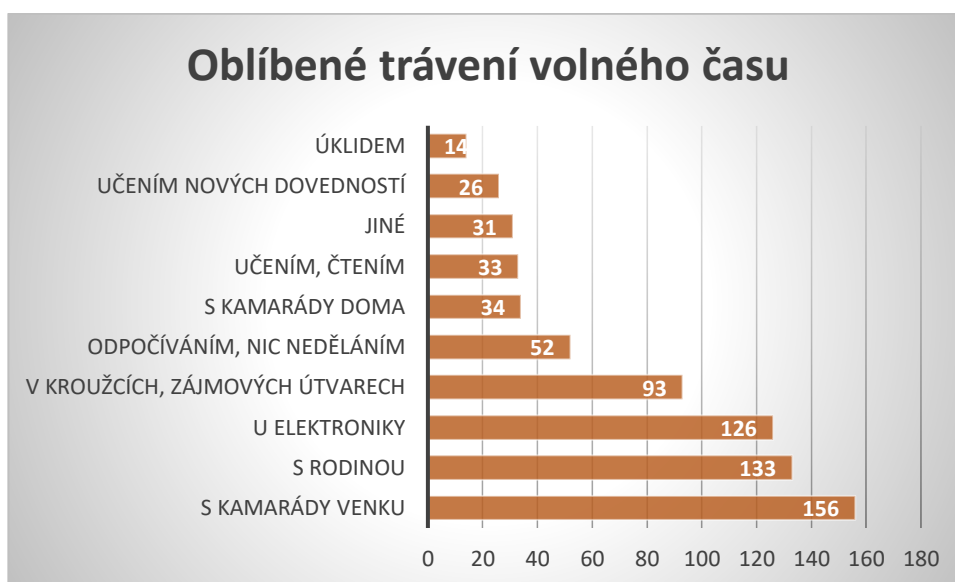
Velká část dětí (114) neměla bohužel potřebu během distanční výuky vyhledávat více pohybových aktivit. Tuto potřebu měla asi pouze 1/3 dotázaných (82). Stejně jako v době prezenční výuky se na aktivní pohyb zaměřilo 52 dotázaných. 6 oslovených nedokázalo na otázku s určitostí odpovědět.

(Graf č. 16)

Oblíbené trávení volného času

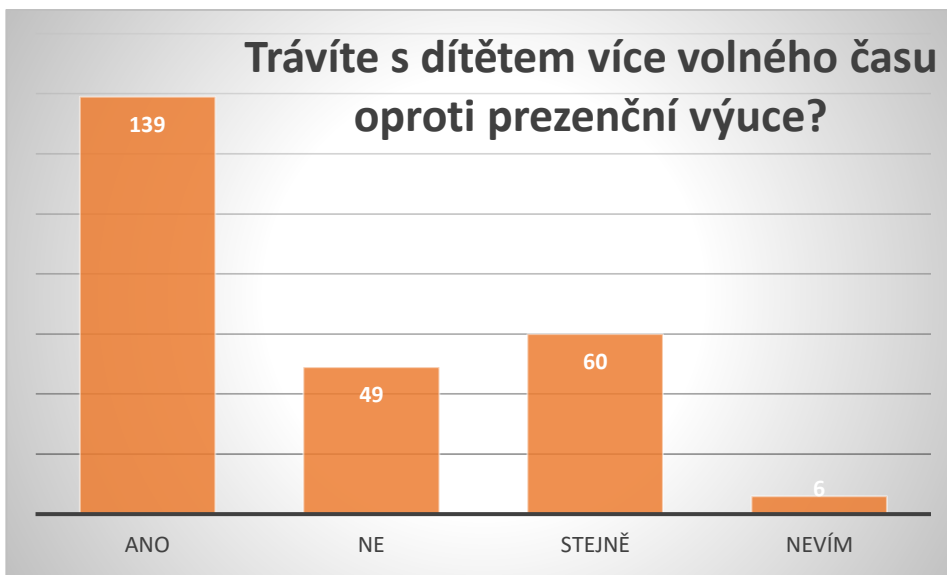
U svého nejoblíbenějšího způsobu trávení volného času měly děti možnost označit více variant. Nejčastěji byla označena varianta venku s kamarády (156). Dále děti svůj volný čas rády tráví s rodinou (133), u elektroniky (126) a ve svých kroužcích a zájmových útvarech. Méně svého volného času pak rády tráví úklidem (14).

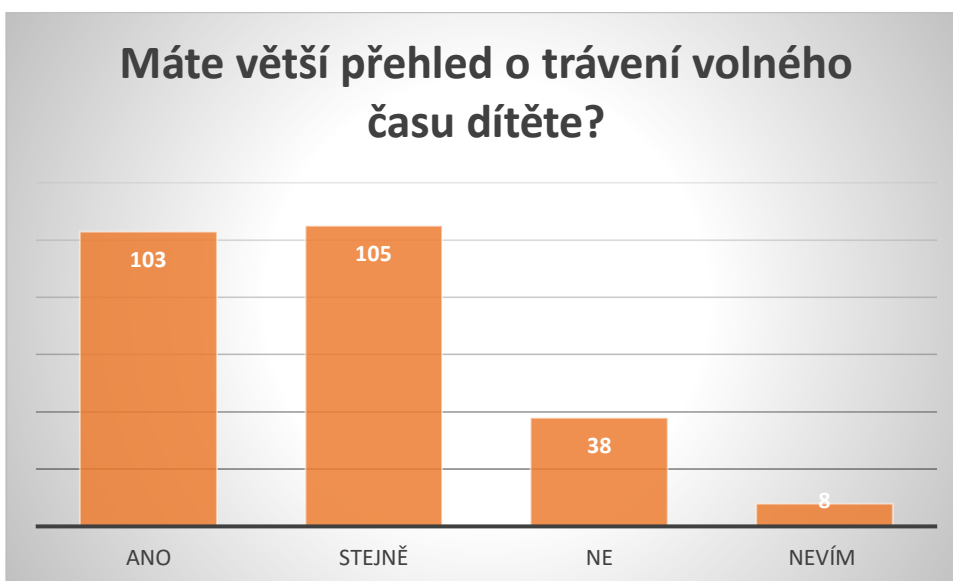
(Graf č. 17)

Trávení volného času s rodinou a přehled nad volným časem dítěte

Během distanční výuky byly děti odkázány na trávení více svého času doma. To dopomohlo k tomu, že 139 dotázaných cítí, že tráví svůj volný čas s dítětem více než během prezenční výuky. Pouze 49 odpovědí bylo záporných a cítí, že tráví svůj volný čas s dítětem méně. 60 respondentů nevidí mezi prezenční a distanční výukou v tomhle směru rozdíl. Díky tomu, že spolu rodiče a děti tráví více společného času, má i 103 odpovídajících pocit, že má lepší přehled o způsobu trávení volného času. To je dozajisté velmi pozitivní faktor, díky kterému se dá zamezit případnému delikventnímu chování. Nejčastější odpověď ovšem byla, že mají o trávení volného času dítěte stejný přehled jako při prezenční výuce (105). 38 tázaných poté dalo najevo, že má kvůli distanční výuce o svých dětech menší přehled.

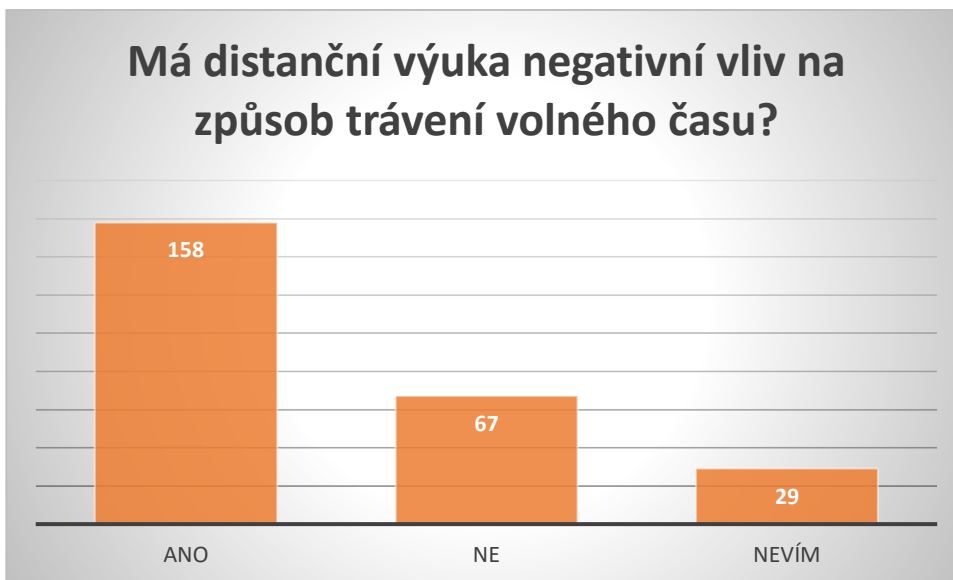
(Graf č. 18)

(Graf č. 19)

Má distanční výuka negativní vliv na způsob trávení volného času?

Poslední uzavřená otázka se týkala přímo toho, co chci touto prací zjistit. Má distanční výuka negativní vliv na způsob trávení volného času? Odpověď pravděpodobně většinu lidí nepřekvapí. 158 respondentů odpovědělo, že má negativní vliv. Poměrně mě ale překvapilo, že 67 dotázaných si myslí, že negativní vliv nemá. Tohle číslo jsem čekal nižší. 29 respondentů nedokáže říci, zda má, či nemá negativní vliv.

(Graf č. 20)

Proč si myslíte, že distanční výuka negativní vliv na způsob trávení volného času?

Závěrečná otevřená otázka byla určena hlavně pro ty, kteří v předchozí otázce odpověděli, že má distanční výuka negativní vliv na trávení volného času. Mohli zde vyjádřit svůj názor, proč tomu tak je, popřípadě důvody, které vidí děti u sebe nebo rodiče u svých dětí. Z 254 odpovídajících jich 134 napsalo svou odpověď. 120 dotázaných odpověď vynechalo. Mezi suverénně nejčastější odpovědi patřilo, že dětem chybí sociální kontakt s vrstevníky. Další velmi často zmiňovanou odpovědí bylo, že děti tráví příliš mnoho času u elektroniky. Opětovně se můžeme setkat i s komentáři, že děti jsou línější, ztrácí své pravidelné návyky, chybí jim aktivní pohyb. Ze čtení komentářů lze vyčíst, že i sami rodiče již kolikrát nevědí, jak na své děti, a jsou z nastalé situace zoufalí. Níže přikládám vybrané komentáře:

„Dceři chybí kamarádi“

„Distanční výuka u nás nemá negativní vliv na volný čas ve smyslu, že by děti méně sportovaly nebo se méně hýbaly. Sportujeme pravidelně celá rodina. Ale má výrazný negativní dopad na sociální úrovni, nemožnost se setkávat s jinými dětmi ať už ve škole, nebo v zájmových kroužcích.“

„Distanční výuka je pro nás časově náročnější, ne vždy přesně pochopí probrané učivo, a tak musíme i na úkor času syna doučovat, vysvětlovat, shánět různé materiály. Velice rád chodil do JUDA, které distančně učit nejde. S manželem jsem v práci až do večera a dítě je v podstatě celý den samo doma. Během výuky si musí sám ohřát jídlo, sám se o sebe postarat. Přichází o sociální kontakty“

„Děti jsou línější a čas trávený na PC je neuhlídatelný, jelikož se vymlouvají, že dělají školní věci.“

„Chybí dětský kolektiv, pohybové kroužky, určitý řád a disciplína.“

„Je méně v kolektivu, mezi kamarády, je více unuděný, nemá režim, na který byl zvyklý.“

„Dítě potřebuje být fyzicky ať už ve škole či kroužcích. Výuku tak přebírají rodiče, kterým vzdělání dítěte (škola, kroužky) nejsou lhostejné. Avšak kombinace výuky s 8h pracovní dobou rodiče je velmi obtížná.“

„Dítě je více lenivé, zájem o jakoukoliv aktivitu je nulový. Nedonutí se k pohybu, pokud se nemůže "ukázat" v kolektivu. Distanční výuka má možná kladnější vliv na spíše na samotáře. I chování dětí je více horší“

„Když sedí celé dopoledne u PC, je těžké ho od něj odtrhnout, i během přestávek neustále sleduje nějaká videa, nebo hraje hry.“

„Jsou na něj kladeny menší sportovní nároky z důvodu uzavření sportovišť a volný čas tráví tedy menším sportovním výkonem.“

„Nemá už ten základní pohyb cesta do školy, ze školy pěšky či na koloběžce, chybí disciplinované samostatné ranní vstávání, nepřinutí se sama doma k určitým nepovinným úkolům, a přes zimu z pohodlněla, i když jako rodič motivuji, nikde moc to nevede.“

„Protože musí více trávit času u PC, je to náročnější než výuka prezenční, má více domácích úkolů a příprava na výuku je náročnější. Nemá tolik volného času jít si ven zasportovat.“

„Veškeré úkoly či výzvy ať už ze školy nebo kroužku syn odmítá plnit se slovy ,to není povinné, to dělat nemusím‘. Často mě to stojí dost úsilí a nervů jej namotivovat, aby to či ono splnil. V týdnu, kdy je syn u mě (máme střídavou péči) musí denně chodit schody v paneláku 2× do 8. patra, dělat dřepy a venčit psa. Snažím se o co nejvíc procházek. I přes to za poslední rok přibral 12,5 kg. Hned po učení je na radě PC a ostatní činnosti už dělá s odporem. Z her je nervózní, začal si kousat nehty.“

„Více úkolů a učení, nepřítomnost přátel a spolužáků, pořád je na počítači nebo mobilu, špatný denní režim (pozdní vstávání).“

„Z dětí se stávají asociálové a to je špatně :(bojím se, že je tohle období velmi ovlivní do budoucna.“

„Z aktivního syna, kdy docházel do 4 sportovních kroužků, mám doma pasivního syna, který tráví volný čas na PC, a já jsem ráda, že na PC je, protože si mohu na chvíli oddychnout. I když vnímám, že díky PC se synovi mění jeho mentalita. Mně se to nelíbí, ale na druhou stranu bych ho asi připleštila a já bych skončila v blázinci. Mimochodem můj syn má syndromu ADHD, takže jsem fakt za PC vděčná, když už nemůže chodit do kroužku...“

„Větší závislost na PC, nechut' vykonávat jiné činnosti, nechut' chodit ven ať už s kamarády nebo rodiči.“

4.4 Shrnutí výsledků

Z dat získaných díky online dotazníku lze vyčíst, že distanční výuka výrazně pozměnila časovou dotaci zejména v oblasti času stráveného aktivním pohybem a času stráveného s elektronikou. Děti nyní tráví oproti prezenční výuce velmi výrazně více času hlavně u počítačů, tabletů a mobilů. Zamrzelo mě, že velké množství dětí nemělo během distanční výuky potřebu hledat více aktivního pohybu, když jsou od rána vlastně zavřené doma. Taktéž jsem očekával větší nárůst pomoci v domácnosti. Nárůst byl pouze v jednotkách a nikterak výrazný.

Dalším zajímavým zjištěním bylo, kolik kroužků a zájmových útvarů má pro své žáky alternativní způsob výuky. Bohužel ne vše lze nahradit online metodou. Osobně si nedokážu třeba představit kroužek keramiky, když doma nemám hrnčířský kruh ani vypalovací pec. Přesto osobně si nesmírně vážím všech, kteří se s dětmi snažili dál kroužek mít i přes překážky.

Výsledky dopadly vesměs dle mého očekávání a jen máloco bylo pro mě překvapením. Velmi mě potěšila otevřenost rodičů a jejich dětí, kteří své komentáře psali opravdu od srdce a nebáli se zmínit své v té době aktuální trápení. Celkově tak hodnotím odezvu od respondentů a získaná data z dotazníku za úspěch.

Závěr

Ve svojí práci jsem se dostal k odpovědím, které jsem si na začátku výzkumu kladl. Bohužel se mi velká většina mých teorií potvrdila. Distanční výuka opravdu negativně dopadla na volnočasové aktivity našich dětí. Děti ve velkém přišly o vnitřní motivaci, sociální kontakty s vrstevníky. Zlenivěly, našly si zálibu v pasivních aktivitách, přibírají na váze. Čas, který byly nuceny trávit doma, jim už bohužel nikdo nevrátí a nenahradí. Lze vidět především na žácích z nižšího stupně, že absence hodin tělocviku a sportovních kroužků jim výrazně ovlivnila vývoj hrubé motoriky, ale také utrpěla schopnost navazovat nové vztahy s vrstevníky, opadl přirozený respekt k autoritám.

Velký vliv na tomhle všem mají nařízení vlády, která byla spojená s pandemií. Je na diskuzi, jestli byla všechna opatření opravdu opodstatněná a zda bylo potřeba je dodržovat v takovém rozsahu, jak byla dána. Je však faktem, že se délka uzavření škol a školských zařízení, omezení pohybu veřejnosti, zrušení tělocviků v klasické formě, přísné hygienické opatření a jiné staly pro děti velmi nepříjemnou záležitostí, která drtivou většinu z nich výrazně ovlivnila v rozvoji.

Myslím si, že v České republice máme opravdu mnoho volnočasových zařízení a jiných organizací či středisek, které nabízí dětem širokou škálu možností trávení volného času a rodiče děti ve svých zájmech velmi podporují. O to více zamrzí, že děti ztrácí o kroužky zájem a hodně například sportovních klubů se musí sloučit dohromady, aby mohly dál svou činnost provozovat.

Bylo by zajímavé toto téma ještě otevřít a prozkoumat s odstupem času, kdy bychom tentokrát pomocí kvalitativního výzkumu pokládali otevřené otázky přímo dětem i jejich rodičům. Ptali bychom se na to, jaký vliv měla podle nich distanční výuka na jejich rozvoj, vývoj. V čem vidí pozitiva a v čem negativa.

Na závěr je potřeba dodat, že každý jedinec je individuální a má své individuální potřeby, zájmy, podmínky, zázemí. Nezbyvá než doufat, že již nebudeme muset podobný velký zásah do možností trávení volného času dětí, ale i dospělých zažít a že je již pandemie pod kontrolou. Jenom tak budou mít všichni o něco rovnější podmínky hlavně, aby si děti mohly společně hrát a bavit se.

Seznam použité literatury

- 1) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- 2) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5.
- 3) JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.
- 4) KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- 5) KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.
- 6) NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5012-3.
- 7) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8711-6.
- 8) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8295-5.
- 9) PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- 10) PUGNEROVÁ, Michaela. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0532-8.
- 11) SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-722-9042-8.
- 12) STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové; Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.
- 13) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.
- 14) VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-91-5.

Internetové zdroje:

Zážitkové a dobrovolnické akce. *Brontosaurus* [online]. Brno: Brontosaurus, 2021 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://brontosaurus.cz/>

Dobrovolnictví. *Skaut* [online]. Praha: Skaut, 2018 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/dobrovolnictvi/>

Úvod. *Skaut* [online]. Praha: Skaut, 2018 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/dobrovolnictvi/>

Střediska volného času. *MŠMT* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

Základní umělecké školy. *NUV* [online]. Praha: NUV, 2018 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/zus>

Základní informace. *ZUŠ Opava* [online]. Opava: ZUŠ Opava, 2020 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.zusopava.cz/zakladni-informace/>

Školní družiny. *MŠMT* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny

Seznam příloh

Rozdíly v trávení volného času mezi prezenční a distanční výukou.

1. Vaše dítě je:

Vyberte jednu odpověď

- Chlapec
- Dívka

2. Kterou třídu dítě navštěvuje?

Vyberte jednu odpověď

- 1.-3. třída
- 4.-5. třída
- 6.-7. třída
- 8.-9. třída

3. Kde bydlíte?

Vyberte jednu odpověď

- Město - Byt
- Město - Dům
- Vesnice - Byt
- Vesnice - Dům

4. V kolika kroužcích/zájmových aktivitách je dítě přihlášeno?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- 0-1
- 2-3
- 4-5
- 6 a více

5. Jaké organizace věnující se volnočasovým aktivitám vaše dítě navštěvuje? (Lze vybrat více možností)

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Školní družina / Školní klub

- Středisko volného času
- Základní umělecká škola
- Sdružení dobrovolných hasičů
- Sportovní klub
- Taneční skupina
- Skaut
- Jiné

6. Kolik hodin týdně vaše dítě stráví v kroužcích/zájmových útvarech?

Vyberte jednu odpověď

- 0-1
- 2-3
- 4-5
- 6 a více

7. Mají kroužky/zájmové útvary, které vaše dítě navštěvuje, pro děti během distanční výuky připravené alternativní metody plnění náplně činností?

Vyberte jednu odpověď

- Všechny
- Většina
- Polovina
- Menšina
- Žádný

8. Jaké metody to jsou?

Lze vybrat více možností

- Online výuka
- Zasílání videí s instrukcemi
- Zasílání tištěných dokumentů s instrukcemi
- Individuální kontaktní výuka
- Zadávání samostatných či individuálních úkolů
- Jiná forma

9. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě aktivním pohybem během volného času za dobu PREZENČNÍ výuky? (Jak v kroužcích tak i mimo ně)

(Jízda na kole, na bruslích, běh, fotbal, basket, turistika,....)

- 0-2
- 3-4
- 5-6
- 7-8
- 9 a více

10. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě aktivním pohybem během volného času za dobu DISTANČNÍ výuky? (Jak v kroužcích tak i mimo ně)

(Jízda na kole, na bruslích, běh, fotbal, basket, turistika,....)

- 0-2
- 3-4
- 5-6
- 7-8
- 9 a více

11. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě u TV, PC, sledováním tabletu, mobilu a jiné elektroniky během volného času za dobu PREZENČNÍ výuky? (Jak v kroužcích tak i mimo ně)

Vyberte jednu odpověď

- 0-4
- 5-8
- 9-12
- 13-16
- 17-20
- 21 a více

12. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě u TV, PC, sledováním tabletu, mobilu a jiné elektroniky během volného času za dobu DISTANČNÍ výuky? (Jak v kroužcích tak i mimo ně)

Vyberte jednu odpověď

- 0-4
- 5-8
- 9-12
- 13-16
- 17-20
- 21 a více

13. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě pomáháním s úklidem a domácími pracemi během PREZENČNÍ výuky?

(Vysávání, umývání nádobí, sekání trávy, vaření,..)

- 0-3
- 4-6
- 7-9
- 10 a více

14. Kolik hodin týdně tráví vaše dítě pomáháním s úklidem a domácími pracemi během DISTANČNÍ výuky?

(Vysávání, umývání nádobí, sekání trávy, vaření,..)

- 0-3
- 4-6
- 7-9
- 10 a více

15. Vyhledává vaše dítě během distanční výuky více pohybových aktivit a činností než za dobu prezenční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Stejně

- Nevím

16. Jak nejraději tráví vaše dítě volný čas?

Vyberte prosím maximálně 3 odpovědi

- S kamarády doma
- S kamarády venku
- U PC, TV, Mobilu, tabletu, jiné elektroniky
- Učením, čtením
- V kroužcích a zájmových útvarech
- Učením se nových dovedností
- S rodinou
- Odpočíváním, nic neděláním
- Úklidem
- Jiné

17. Máte během distanční výuky větší přehled o způsobu trávení volného času vašeho dítěte?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Stejně
- Nevím

18. Trávíte vy, jako rodič, během distanční výuky více volného času s vaším dítětem oproti výuce prezenční?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Stejně
- Nevím

19. Myslíte si, že má distanční výuka negativní vliv na způsob trávení volného času vašeho dítěte?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Nevím

20. Pokud je vaše odpověď u otázky č. 19 "Ano", uveďte důvody, proč si myslíte, že má distanční výuka negativní vliv na způsob trávení volného času vašeho dítěte.

Pokud byla vaše odpověď jiná než "Ano", nemusíte tuto otázku vyplňovat.

- Napište jedno nebo více slov...

Odkaz na online dotazník: <https://www.surveio.com/survey/d/C1V1N6W8L2U2J9P7M>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ioannis Xenitidis
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Rozdíly v trávení volného času mezi prezenční výukou a distanční výukou.
Název v angličtině:	Differences in spending leisure time between normal and distance learning
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá trávením volného času v době prezenční výuky a v době distanční výuky. Teoretická část se zabývá samotným pojmem volný čas, jeho funkcemi, faktory, které jej mohou ovlivnit a organizacemi zabývajícími se volným časem – především volným časem dětí. Ve výzkumné části poté hledám rozdíly mezi trávením volného času během prezenční výuky a během distanční výuky a jak se negativně distanční výuka promítla do volného času dětí.
Klíčová slova:	Volný čas, prezenční výuka, distanční výuka, mladší školní věk, starší školní věk, organizace volného času
Anotace v angličtině:	This thesis deals with spending of leisure time during the traditional classroom learning and the distance learning. The theoretical part deals with the term of leisure time itself, its functions and factors that can affect it and facilities that organise free time activities – especially for children. In the research part I look for the differences between spending of free time during the traditional classroom learning and the distance learning and the way the distance learning negatively influenced free time of children.
Klíčová slova v angličtině:	leisure time, free time, traditional classroom learning, distance learning, younger school age, older school age, organising of free time, spending of free time
Přílohy vázané v práci:	Otázky a možnosti odpovědí z online dotazníku, který byl odesláný zákonným zástupcům a jejich dětem. Grafy zpracované na základě odpovědí.
Rozsah práce:	40 stran, 6 stran příloh

Jazyk práce:	Český jazyk
---------------------	-------------